

Klíma-reziliens településrendezés

LIFE-MICACC projekt
LIFE16 CCA/HU/000115

KLÍMABARÁT
TELEPÜLÉSEK
SZÖVETSÉGE

A kiadvány célja, hogy a klímaváltozás hatására bekövetkező időjárási anomáliákat bemutatva ahhoz alkalmazkodó módszereket ismertessen a településrendezés témakörében.

A tématerület megértéséhez az alábbi fogalmak ismertetése szükséges :

Ellenállóképesség (reziliencia): A társadalmi vagy ökológiai rendszer olyan tulajdonsága, ami képes a zavaró tényezőket úgy felfogni, hogy megmarad a rendszer alapszerkezete és alapvető működési módja, illetve önszerveződő, stresszhez és a változáshoz való adaptálási képessége (IPCC 2007).

Kitettség: Klimatikus értelemben véve egy adott helyen (településen) a vizsgált rendszer szempontjából releváns klimatikus paraméterek változásának mértéke. Kitettségi mutató lehet például az éves csapadékösszegek, tavasi heves esőzéses vagy éppen a hőségnapok számának változása.

Vis maior: Olyan esemény, amely a 94/2015.(XII.23) FM rendelet 2.§ (1) bekezdése alapján igazoltan bekövetkezett rendkívüli körülmény, cselekmény vagy esemény, amely előre nem látható, és amelynek következményeit az adott helyzetben általában elvárható gondosság tanúsítása esetén sem, vagy csak aránytalan mértékű beavatkozással lehetett volna elhárítani.

A településrendezés történeti hagyományai szerint elsősorban a település infrastruktúrájának összehangolt műszaki tervezését, a településképp kedvező alakítását és az építési jogok ennek megfelelő szabályozását szolgálta.

A településrendezés célját, tervfajtaát, azok hierarchiájával, tartalmával, módszertanával együtt minden országban jogszabályok szabályozzák, mivel a településrendezés alapjogban, a magántulajdonhoz fűződő jogokban korlátozza az ingatlantulajdonosokat. Magyarországon a településrendezés rendszerét az építési törvény, a településügyi kódex, az OTÉK és számos más törvény és rendelet határozzák meg.

A magyar települési tervrendszer csúcán a településfejlesztési koncepció áll, amely hosszú távra meghatározza a település fejlődési irányait. A koncepció elveit bontják ki a különböző szakági stratégiák és programok, mint például a környezetvédelmi és vízgazdálkodási programok vagy az Agenda21 tervek. Szintén a településfejlesztési koncepciónak vannak alárendelve az akciószerű fejlesztési típusú tervek, mint például az Integrált Településfejlesztési Stratégia.

A szemlélet átalakulása során a Föld, a természeti erőforrások védelme, illetve a velük való takarékos gazdálkodás is a településrendezés céljává vált, és az ennek megfelelő eszközök beépültek a településrendezés eszközrendszerébe.

Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás során ezek az eszközök játsz(hat)nak szerepet.

A XXI. században az éghajlatváltozás következményeként Magyarországon a hőmérséklettel kapcsolatos szélsőségek egyértelműen a melegedés irányába mutatnak. Ennek következtében a fagyos napok száma csökkenni, a hóhullámos napok előfordulása várhatóan növekedni fog, utóbbi az évszázad végére már egy hónapot megközelítő mértékben. Ezek alapján elmondható, hogy a szélsőségek irányába eltolódó klíma a szélsőséges időjárási jelenségek gyakoriságát vonja maga után. Számos klímaszenárió forgatókönyv foglalkozik azzal, hogy 50-100 év múlva milyen éghajlatban élnek majd leszármazottaink.

Az ő jövőjük érdekében is elengedhetetlen környezetünk megóvása, a káros anyag-kibocsátás csökkentése és a lakosság szemléletformálása.

A klíma-reziliencia egyik legfontosabb szegmense a települések számára a csapadék-víz-gazdálkodás.

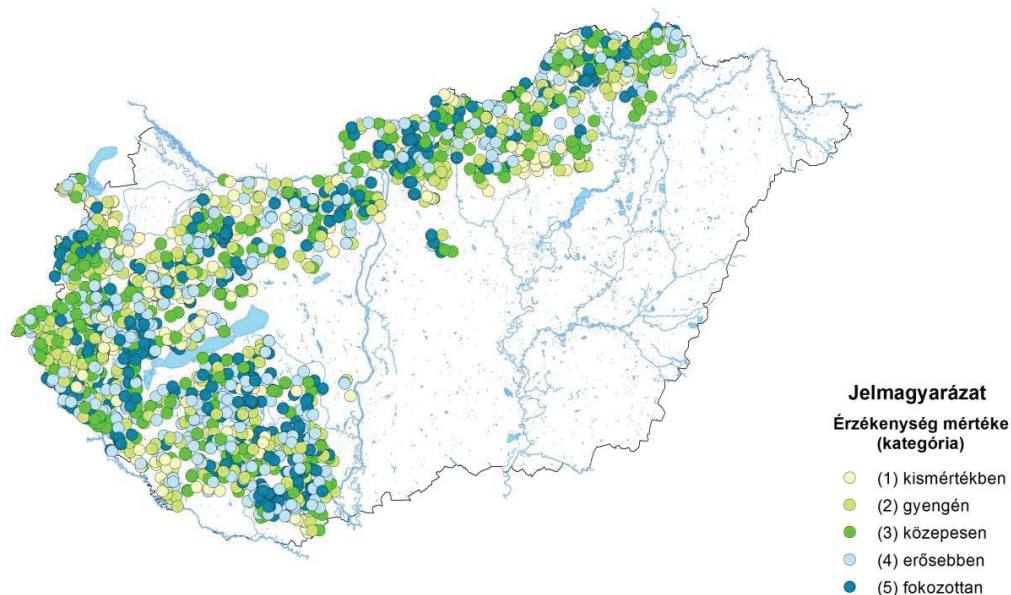
Ugyanígy kiemelkedő jelentőséggel bír, hogy:

- a tiszta ivóvízbázisokat megtartsuk,
- a lakóövezeteket megóvjuk az árvizekkel szemben,
- a réteg vizek 10 ezer év alatt megújuljanak, és ezt tudatosítsuk is.

A települési vízgazdálkodás egyik legkritikusabb területe napjainkban többek között a klímaváltozás okozta, a megszokottól eltérő csapadékviszonyok következtében létrejövő újabb csapadékvízgazdálkodási feladatok megvalósítása. Korábban évente 1-2 felhőszakadás volt tapasztalható, ma ez a szám erősen növekedő tendenciát mutat. A változások felülírják a mérnöki tapasztalat alapján hosszúideje kialakult és sikerrel alkalmazott hagyományos belterületi vízrendezési módszereket.

A nyári csapadék a következő évtizedekben 5%-ot, az évszázad végére pedig 20 %-ot elérő csökkenése bizonyosnak tűnik, amelyet nagy valószínűséggel az őszi és a téli csapadék növekedése fog kompenzálni.

Különösen nagy veszélyt jelentenek a villám árvizek. A következő ábrán a hegy- és dombvidéki vízgyűjtők villámárvizekkel szembeni veszélyeztetettsége látható.

Forrás: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (<https://map.mbfisz.gov.hu/nater/>)

A klímaváltozás kihívást jelent mind a kisebb, mind a nagyobb települések számára. A klímaváltozás hatására az egyik legszélsőségesebben változó időjárási elem a csapadék. A lehullott csapadék időbeni eloszlása, intenzitása (villámárvizek és aszályok gyakoriságának növekedése) illetve a szélsőséges csapadékesemények (nyáron jégesők, ősszel-télen ónos esők) mind indikátorként jelzik a klimatikus viszonyok változását.

A zöldfelületek aránya nem csak a csapadékvíz telken belüli kezeléséhez szükséges, hanem közvetlenül befolyásolja a városi hősziget kialakulását, a település mikroklímáját is. Ezért lényeges az épített települési környezet esetében is a minél nagyobb területű zöldfelületek kialakítása.

Ennek megtartása érdekében településrendezési eszközök mellett új eszköz a település kezében a Településképi Arculati Kézikönyv és a Településképvédelmi Rendelet, amelyeknek szerves része a telken belüli és a közterületi zöldfelületekre adott ajánlás is.

A Településképi Arculati Kézikönyv a települési vezetők kezében jó eszköz lehet arra, hogy a kertkialakítás, a telken belüli csapadékvíz-gazdálkodás, és a helyi éghajlati hatások közötti összefüggéseket megismertessék, továbbá a lakosság körében a jó megoldásokat elterjesszék.

A következőkben megoldási javaslatokat kínálunk a települések vezetőinek és lakóinak egyaránt.

Gyepes beszivárogtató teknő. Célja: az összegyűlő, lefolyó csapadékvíz ideiglenes tározása és elszivárogtatása.

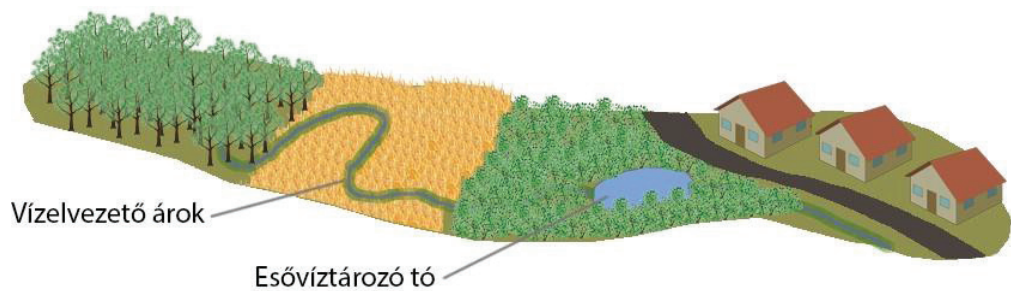
Esővízgyűjtő tartály, ciszterna. Célja: a csapadékvíz tárolása, öntözési vagy egyéb célokra való felhasználásának elősegítése.

Vízmosáskötés gáttal. Célja a mezőgazdasági területeken kialakuló vízmosások további eróziójának csökkentése.

Esővíz gyűjtő tó. Célja: a különböző felületeken összegyűlő, lefolyó csapadékvíz ideiglenes tározása, majd fokozatos elszivárogatása, elpárologtatása.

Gyepes árok. Célja: a csapadékvíz lassú elvezetése és a talaj mélyebb rétegeibe szivárogtatása. Működési jellemzői - az árokban folyó víz fizikai és biológiai tisztuláson megy keresztül a növényzetnek és a talajnak köszönhetően. A gyepes árkot javasolt rendszeresen kaszálni - a fenntartás fűkaszával egyszerűen elvégezhető.

Előnyei:

- nincs szükség építőanyagra a megvalósításához
- a megvalósítás és a fenntartás nem igényel komoly szakértelmet
- kedvező településképi hatást lehet elérni általa
- ökológiai folyosóként funkcionál bizonyos élőlények számára
- ökológiai kondicionáló szerepe van, a talajközeli levegőt hatékonyan hűti

Forrás:

Dr. Nagy Zs., Dr. Bardóczyné Székely E., Lendér H. (2018):
KÉZIKÖNYV TELEPÜLÉSEK SZÁMÁRA A TELEPÜLÉSI BELTERÜLETI VÍZRENDEZÉS
KLÍMAREZILIENS TERVEZÉSÉHEZ. DHI Hungary. ISBN 978-615-00-3469-0.

A projekt az Európai Unió LIFE programjának, valamint a Belügyminisztérium és az
Innovációs és Technológiai Minisztérium támogatásával valósul meg.

LIFE-MICACC projekt
LIFE16 CCA/HU/000115

Belügyminisztérium

+36 1 441 1765 | life@bm.gov.hu
<http://vizmegtartomegoldasok.bm.hu>

